

BARTAL Jenő

S Z A B A

A RÉGI BUDAPESTRÓL...

EMLÉKEIM

1970

Irtá: BARTAL JENŐ

A régi Budapesten minden polgári családban született gyerek tanult valamilyen hangszert, leginkább zongorát vagy hegedűt. Így én is 8 éves koromban hegedüleckéket kaptam. Érdekes, hogy a zene lett a hivatásom és imádom a zenét, de abban a zsenge korban semmi lelkiközöm nem volt hozzá. Divatos tanár volt Kohn bácsi, lévén a fia operaházi zenész; sok magamfajta gyereket tanított hegedülni. Számomra igazi gyötrelm volt ez a tanulás, Kohn bácsi hosszú ősz szakállá mindég az orromba ütődött, s ez is hozzájárult ahhoz, hogy a hegedülés nem ment.

A hegedülésnek is vége lett egy szép napon. A bácsi a Nagyköruton lakott és akkor még az Oktogon-téren és az Andrássy-uton fakockákból állt az uttest, kátránnyal és szurokkal összeerősítve. Leckére menet én, a kis haszontalan, kivettem a hegedűmet a tokjából és a fekete álltartóra, egy kis kátrányt kentem. Szép napos volt az idő, a kátrány puha.

Óvatosan visszatettem a hegedűt a tokba és mentem a leckére. Egy kicsit babráltam, motoztam a játék előtt. "Mit lustálkodsz te fickó" és a bácsi kiragadta a hangszert a kezemből és kezdett játszani. Olyan szépen játszott! De pillanatokon belül a kátrány a bácsi szakállára ragadt. Persze a lecke azonnal véget ért. Mire később hazaértem, az apám a kapuban várt rám és placcs. a hegedű a fejemen tört el. Később

hallottam, hogy Kohn bácsi szép szakállát sajnós, rövidre kellett vágni, de legalább többé nem kellett hegedűóra-ra mennem, ami tulajdonképeni titkos vágyam volt.

Sziv-utcai elemibe jártam. 4 éven át ugyanazzal a tanítóval és ugyanazokkal az iskola társakkal. A tanító ur neve Barton Imre volt. Jónéhányra emlékszem a fiuk közül. A legkiválóbb volt a mai nagy zenetudós Szabolcsi Bence. Az édes-apja az akkori "Egyenlőség" című lapnak volt a szerkesztő-tulajdonosa. A Lövéde-téren volt egy gyönyörű lakásuk a földszinten, egy kis kerttel körülvéve.

Egy másik osztálytársunk, a kiváló újságíró, Tarkeovi István volt, aki még ma is ugyanabban a házban lakik a Sziv-utcában, ahol született, miközben bejárta a világot.

A szellemi arisztokraták mellett más elemeknek is erős képviselője volt. Az iskola környékén, a Kiss János utca körül, volt egy igazi sváb telepítvény. A városnak majdnem a közepén éltek és alig tudtak magyarul. Barton tanító bácsi engem nagyon kedvelt, mert olyan alaptudással jöttem az iskolába, hogy már 4 éves koromban tudtam olvasni és anyám német származású lévén, németül is beszéltem. A 3-ik osztálytól kezdve Barton bácsi rámbizta gyakran az irkák, leckék kijavítását. Egy Paus Alajos nevű fiura emlékszem, szegénykének gépben volt a lába, s az irkájában ilyen mondatok voltak: "Ki kobog, mi kobog", vagy "Zsűrű hópejheg ezsnek" és hasonló svábosított magyar szavak.

A Sziv-utcai elemi igazi demokratikus iskola volt, ahol a gazdag és a szegény gyerekek együtt tanultak. Odajártak a hirhedt Argyelán fivérek, később Európa legnagyobb tolvajai, amit sok évvel később az újságokban fedeztem fel. Ugyancsak komoly bűnökkel vádolt iskolatársan is volt; Gedey József, aki akkor kapott életfogytiglant, amikor látogatóba mentem haza Norvégiából.

Hirességekről beszélve, velünk járt Mindszenty Tibor, aki — talán még emlékezek rá — arról volt nevezetes, hogy 1926-ban, mint Valentino hasonlatosságot Fedák Sári kihozta amerikába. Játszott is egy magyar előadáson Fedákkal, de a kevés Valentino hasonlatosságon kívül nem volt színesz a fiu és így Zsazsa "zseniális"

ideája, hogy bepótolja a nagy Valentino helyét, kutba esett.

Az elemi után a Bulyovszky-utcai főreálba kerültem, ahol az előző évek legjobb tanulóiból egyike lettem a legrosszabbaknak. Csak bizonyos tárgyak érdekeltek: a földrajz, a történelem, az irodalom, a német és később a francia. A számtannal, majd az algebrával, geometriával, állandó hadilábon álltam. A reáliskola igazgatója Rajner Raj Ferenc volt, egy nagyon érdekes figura. Kossuth dolmányt és kalpagot viselt állandóan. Alacsony termetű ember volt, de annál nagyobb hangu.

Az iskolának egy óriási udvara volt és amikor néha testületileg kivonultunk az Uránia Színházba, az igazgató ur indulás előtt egy pár szót szolt a diáksághoz. A fiuk az udvar egyik oldalán sorakoztak és ő az udvar másik oldaláról olyan harsányan beszélt, hogy még az utcán is hallották a hangját.

Még egy ilyen óriás hangra emlékszem, erre már önkéntes koromból, amikor az 1-es honvéd laktanyában egy Csordás nevű törzsőrmester a kaszárnya felső oldaláról egzecirozta a századot.

Iskolai éveim alatt minden tanáromra jól emlékszem. Dr. Gerece Péter, árpádkori kutató volt és maga is úgy festett ki, mint valami kunsági paraszt. Kemény Xaver Ferenc, a becsületrend tulajdonosa, nyelveket tanított. Dörre Tivadar,

✓
rajztanár és Makkoldy Lajos, aki földrajzt tanított és akinek a kedvence voltam. Kivételezett velem, mert hol szivarért, hol színházjegyekért küldött az órák alatt.

Az iskolatársaknál meg kell hogy említsen a Horánszky-utcai főreál (ahová 3-ikos koromban mentem) legkiválóbb növendékét, aki 3 évvel járt feljebb, mint én, Antal Istvánt, a Horthy korszak sajtófőnökét. Ilyen kiváló diák aligha akadt több a magyar középiskolákban. Hetedikes korában a francia és angol ujságokat úgy olvasta, mint mi a Pesti Hírlapot. Kár, hogy politikába keveredett. Nem tudom, hogy még-mindég börtönben van-e és hogy él-e még... Egy nagy tudós veszett el benne.

Antalról eszembe jut az a gyönyörű kirándulás, amelyben az iskola részesített bennünket. Fejenként 20 koronáért, ami fedezte az utazási költségeket és a teljes ellátást, vagy 15-en, Lenkey Lehel tanár úr vezetésével voltunk Zágrábban, Fiumében, Abbaziában, Cirkvenicában és hazamenet megálltunk Adelsbergben megtekinteni a cseppkőbarlangot.

Utána egy vendéglő udvarán, egy kis kedélyes estét rendeztünk. Mindenki előadott valamit, Antal Antonius-gyászbeszédét a Julius Cezar-ból. Többek közt volt egy kis hegedűszóló, én pedig az akkor népszerű angol-parki kikiáltót, a Tanagrást utánoztam. Nyilván sikerrel, mert a tanár urral együtt a fiuk jót nevettek. Ezután minden önképzőkori előadáson résztvettem és később, amikor a zene az életembe lépett, első kis zenekaromat ott szerveztem meg. A gyönyörű kirándulás, első utam a tengerhez, egy kis költséges volt későbbi sok utazásomnak.

New York, július hó.